

9/11, COVID-19 og Onkel Reje: Konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede

Magt og afmagt: konspirationsteorier i Danmark og udlandet

Artiklen undersøger udviklingen af konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede med fokus på krig, økonomi, sundhed og kultur i forbindelse med 9/11, finanskrisen, COVID-19 og Onkel Reje-sagen. Den argumenterer for, at konspirationsteoriene skal ses i lyset af nationale og internationale sam-

fundskriser, fremkomsten af sociale medier og import af en amerikansk konspirationskultur, der forventer konspiration fra magtelite, fordi magtelite tidligere har konspireret. Amerikaniserede konspirationsteorier bliver derfor en måde at udtrykke utilfredshed samt en måde at forstå verden.

”It’s not about a virus, it’s about control” kunne man læse på et af de mange skilte ved den første *Men In Black*-demonstration i januar 2021 i København, hvor flere tusinde mennesker marcherede til tonerne af protestsangen ”Mette Ciao” mod regeringens håndtering af corona-krisen (Hvilsom og Sjöberg 2021). Tilliden til myndighederne var lav efter pandemiens første år med maskepåbud, nedlukning og nedslagning af danske mink. Samtidig foreslog regeringen nu en revision af den omfattende Epidemilov, der gav myndighederne vidtrækkende beføjelser overfor borgerne og, i princippet, muliggjorde tvang i forbindelse med behandling og isolering af syge (Folketinget, 2021). Konspirationsteorier om regeringens påståede magtmisbrug fremstod som en tiltrækkende forklaringsmodel på, hvorfor alle disse tiltag nu var nødvendige og blev hurtigt allestedsnærværende under Corona-krisen. De inkluderede bl.a. forestillingen om, at danske demokratiske beslutninger blev styret af Verdenssundhedsorganisationen (WHO), World Economic Forum (WEF) og Bill & Melinda Gates Foundation.

Corona-konspirationsteoriene var fremfor alt motiveret af usikkerhed og frygt, vrede og afmagt. Resultatet var en dyb mistillid til ”eliten”, der ikke forvaltede magten ordentligt og ikke arbejdede for befolkningen. I tiden efter COVID-19 antog konspirationsteoriene også kulturpolitiske dimensioner, da den populære (men også omdiskuterede) DR-figur Onkel Reje blev udsat for kraftig kritik for at korrumpere børnene og fremme afvigende seksuel adfærd og identitetspolitik. Disse konspirationsteorier var udover at være anti-elite og anti-woke også amerikaniserede og, i en bredere forstand, internationaliserede, da indhold, udtryk og tilgang i høj grad kunne genfindes i en international og særligt i en amerikansk kontekst. COVID-19 var dog ikke arnestedet for konspirationsteorier i Danmark. Snarere byggede den videre på en udvikling, der i høj grad blev grundlagt i forbindelse med 11. september-angrebene i USA og den danske deltagelse i Krigen mod terror, styrket i

**KASPER GROTTLE
RASMUSSEN**

Lektor, Institut for kultur og
sprogvidenskaber,
Syddansk Universitet,
grotle@sdu.dk

efterdønningerne af finanskrisen 2008-9 og stadfæstet under Donald Trumps regeringsperiode i USA, 2017-21.

Konspirationsteori rimer på krise og kan ses som et udtryk for bekymring for samfundsudviklingen (Radnitz, 2022). Nærværende artikel handler derfor om udviklingen af konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede med fokus på, hvilke konspirationsteorier der har kendetegnet denne krisestemning, hvordan og hvorfor? Artiklen peger på, at udviklingen især har været defineret af konspirationsteorier om krig, penge, sundhed og kulturelle værdier, og undersøger derfor 9/11-konspirationsteorien om, at den amerikanske regering i virkeligheden iscenesatte angrebene som påskud for at igangsætte Krigen mod Terror med dansk deltagelse, New World Order og Great Reset-konspirationsteoriene om, at en lille elite af grådige, pengestærke skikkelser orkestrerede såvel finanskrisen og COVID-19 pandemien for egen vindings skyld, samt såkaldte "conspirituality"-teorier om planlagte ændringer på det køns- og seksualitetskulturelle område i forbindelse med drag shows og særligt Onkel Reje-kritikken. Fælles for disse konspirationsteorier er, at de handler om magt og afmagt, om en elite der forsøger at gennemtvunge forandringer over hovedet på den almene befolkning og på bekostning af befolkningens interesser. Teoriene er også forbundet ved at være inspireret af amerikanske konspirationsteorier og ditto konspirationstænkning.

➤➤ **Selv når konspirationsteoriene ikke er direkte amerikanske adaptationer, men trækker på andre inspirationer, er tilgangen ofte amerikaniseret og følger amerikansk konspirationstænkning. Amerikaniseringen af konspirationsteorier kan derfor udtrykke både utilfredshed med verdens tilstand og et vejkort til at forstå den**

Artiklen argumenter for i hvert fald tre årsager til fremkomsten konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede. For det første udtrykker de en underliggende usikkerhed, utryghed og utilfredshed ansporet af en international og national samfundsorden, der synes krisefyldt og kaotisk, samt et politisk system og elitære institutioner, der opleves som lukkede, uigennemsigtige fora, hvis magt udøves i et demokratisk tomrum influeret af internationale beslutninger truffet langt fra danske borgere. Danmark er forbundet med resten af verden gennem økonomiske og politiske aftaler og krigsdeltagelse, hvorfor danske forhold ikke opfattes i isolering, men snarere som en brik i en international sammenhæng. For det andet har tilgængeligheden af sociale medier de sidste 20 år gjort det amerikanske materiale mere tilgængeligt for et dansk publikum og har i øvrigt muliggjort deling af information og holdninger i en grad, der gør, at sociale medier er det primære samlingssted for konspirationsteorier i Danmark. For det tredje skyldes adoptionen af amerikanske konspirationsteorier, at den generelle amerikanske kulturelle indflydelse i Danmark siden det 20. århundrede svær at underdrive (Sørensen, 2022),

hvilket bidrager med kulturelle referencer og et rigt udvalg af sammenhængende konspirationfortællinger med genkendelige gerningsmænd. Selv når konspirationsteorierne ikke er direkte amerikanske adaptationer, men trækker på andre inspirationer, er tilgangen ofte amerikaniseret og følger amerikansk konspirationstænkning. Amerikaniseringen af konspirationsteorier kan derfor udtrykke både utilfredshed med verdens tilstand og et vejkort til at forstå den.

Konspirationsteoriernes væsen og kultur

Konspirationsteorier er intellektuelle konstruktioner, der forestiller sig, at to eller flere nedrige personer er i færd med hemmeligt at planlægge eller udføre en ulovlig eller umoralsk handling, der vil berige konspiratorerne (enten økonomisk eller politisk) på bekostning af den almene befolkning (Butter, 2020: 9; Olmsted, 2009: 3). Aktiviteten foregår således altid i et interessemæssigt nulsumsspil, og interesser har en klar forrang som menneskeligt motiv i den konspirationsteoretiske forklaringsmodel (idéer, følelser, kultur betyder altså forsvindende lidt), hvilket understreges af, at aktørperspektivet også står over det strukturelle – menneskelig intention og handling står helt centralt i konspirationsteorien, der ikke accepterer tilfældigheder, uheld eller uoverlagte hændelser. Konspirationsteorien kan afdække skjult mening, idet intet helt er som det ser ud til at være, og samtidig ser separate sammensværgelser ud til at være forbundet (Barkun, 2013: 3-4).

Artiklen trækker på Michael Barkuns typologi (ibid.: 6), der opdeler konspirationsteorier i tre kategorier, hhv. begivenhedskonspirationsteorier, systemiske konspirationsteorier og superkonspirationsteorier. Den første henviser til afsluttede hændelsesforløb, som for eksempel mordet på John F. Kennedy og 11. september, der udover at have en begyndelse og ende, i de to nævnte tilfælde er kendetegnet ved at være foreviget af audiovisuelt materiale, der nu kan deles på offentligt tilgængelige platforme, hvor alle detaljer kan studeres. Den systemiske konspirationsteori antyder et større komplot med gerningsmænd spredt udover et netværk med en dybere, langsigtet plan. Eksempler herpå er Deep State-konspirationsteorien, der forestiller sig eksistensen af en permanent stat i staten, der intentionelt modarbejder demokratiet, eller at finanskrisen i 2008/9 var orkestreret af grådige pengespekulanter, der i fællesskab konspirerede om at snyde den almene befolkning. Superkonspirationsteorier opstår, når flere sammensværgelser bliver forbundet i lange historiske udviklingsforløb, der ofte inkluderer religiøse elementer. Gerningsmændene repræsenterer uhildet ondskab med absolutte kræfter. Konspirationsteorier om ufoer, rumvæsner og Gud og Djævlen hører til i denne kategori, hvilket også inkluderer teorien om New World Order (NWO/Den Nye Verdensorden), hvor en global, ond elite i århundreder har søgt verdensherredømme. Begivenhedskonspirationsteorier kan indgå i såvel systemiske som superkonspirationsteorier og sidstnævnte har generelt set en stigning siden 1980'erne (ibid.)

Konspirationsteoriforskningen har især været karakteriseret ved to hovedretninger, der foreslår forskellige årsager til teoriernes opståen. Den amerikanske historiker Richard Hofstadter karakteriserede i 1960'erne politiske konspirationsteorier i USA som udtryk for politisk paranoia (*paranoid style*) og hævdede, at de var farlige og samfundsnedbrydende, samt at de gennem USA's historie udelukkende havde været udtrykt af mindre grupper på yderfløjene (Hofstadter, 1964). Denne såkaldt psykopatologiske tilgang til konspirationsteorier var inspireret af blandt andre filosofen Karl Popper og andre europæiske intellektuelle, der ved selvsyn havde oplevet, hvordan disse teorier havde påvirket fascismen og nazismen i Mellemkrigstiden (Butter og Knight, 2019).

Som reaktion på Hofstadters psykopatologi opstod den kulturelle vending (*cultural turn*) i 1990'erne og 00'erne, hvor forskere som Peter Knight (2000), Timothy Melley (2000), Mark Fenster (2008), Kathryn Olmsted (2009) og Michael Butter (2014) fastslog, at konspirationsteorier skal forstås på et kollektivt i stedet for et individuelt niveau, og at de skal ses som tænkemåder og forklaringsmodeller, der er opstået af historiske og kulturelle processer, som kan give os indsigt i samfundsstrømninger gennem tiden, herunder særligt forholdet mellem eliten og folket.

Denne artikel er inspireret af den kulturelle vending og især af den britiske kulturforsker Peter Knights begreb "konspirationenkultur". Knight beskriver, hvordan den politiske, og især den sikkerhedspolitiske, kultur i USA siden Anden Verdenskrig har bidraget til udviklingen af konspirationsteorier gennem hemmelighedskræmmeri og fordækte handlinger, også mod egen befolkning. Denne "forventning om konspiration både som en forklaringsmodel og som politisk handlemåde har sammen skabt det som kan kaldes en 'konspirationenkultur'" (2000: 3, *min oversættelse*). Hvis befolkningen, delvist berettiget, med belæg i historien forventer, at regering og elite konspirerer, bliver konspirationsteorier således lettere at acceptere. Denne konspirationenkultur lever i dag i bedste velgående i USA, hvor den har naturlige rødder med rig historisk næring, også selvom de sammensværgelser, den henviser til, ikke nødvendigvis er sande. Amerikaniseringen af konspirationsteorier i Danmark efter årtusindskiftet bygger netop på importen af denne konspirationenkultur og dens historiske baggrund. Fordi artiklen bygger på netop denne konspirationenkulturs indflydelse i Danmark, vil næste afsnit især vise, under hvilke vilkår den er fremkommet i USA.

Konspirationsteoriernes (korte) historie indtil det 21. århundrede: Europa-USA t/r

Selvom vi kender til konspirationsteorier fra de antikke riger i Rom og Grækenland, skal vi alligevel frem til tiden mellem ca. 1500 og 1800 i Europa for at finde en form, der giver mening som udgangspunkt for udviklingen frem til i dag. Denne tidsalder var især karakteriseret ved komplekse, uigennemsigtige politiske strukturer (der blandt andet inkluderede elitære hemmelige selskaber), hvis forklaring så ud til at kræve, at magten blev udøvet af usynlige

kræfter. Oplysningstidens fokus på sekularisering og rationalisme erstattede delvist det guddommelige med det menneskelige og satte selvstændigt tænkende, ansvarlige og magtkritiske borgere i centrum. Massemediernes spæde begyndelse gjorde det muligt at kommunikere disse tanker bredt ud (Butter, 2020: 92-6).

Bekymringer om skjult politisk magt var fremherskende på begge sider af Atlanten. I Europa knyttede frygten sig særligt til grene af Frimurerordenen. I 1700-tallets Danmark og Sverige florerede forestillingen om, at Frimurerne var i færd med at infiltrere statsapparatet gennem kongehusene og modstanden mod bevægelsen blev substantiel (Astapova et al., 2021: 16-8). Den væsentligste kritik blev dog rettet mod Illuminati-selskabet i Bayern og dets leder Adam Weishaupt, der i tiden 1776-1785 søgte at udbrede Oplysningstidens idealer, hvilket blandt andet indebar kritik af monarkiet som styreform. I tiden efter den Franske Revolution udkom værker, hvor kontrarevolutionære kræfter, herunder den skotske fysiker John Robison (1798) og den franske abbed Augustin Barruel (1797-98), beskyldte Illuminati for i al hemmelighed at have orkestreret revolutionen.

Også i den Amerikanske Revolution (1775-1783) spillede konspirationsteorier en central rolle. Forfatningsfædrene var overbevist om, at 1760'ernes og 1770'ernes stigende beskatning og udhuling af frihedsrettigheder måtte betyde, at de engelske koloniherrer planlagde at reducere de spirende amerikanske kolonier til slaver. I London opfattedes oprøret ligeledes i konspiratoriske termer, altså som et planlagt angreb mod engelsk suverænitæt. Historikere afviser disse tolkninger, men på begge sider af Atlanten blev den konspiratoriske mistro anset for at være udtryk for et sofistikeret verdenssyn, for hvis man forventede komplotter blev man i hvert fald ikke snydt (Bailyn, 1967; Wood, 1982).

USA blev således født med konspirationsteorier som en afgørende del af landets DNA. Den tyske konspirationsteoriforsker Michael Butter hævder, at dette især har tre overordnede årsager, nemlig en tro på årsagssammenhænge, der favoriserer individet/aktøren fremfor strukturer og tilfælde (hvilket også var udbredt i Oplysningstidens Europa), der netop på grund af den amerikanske fokus på individualisme er forblevet stærk i USA; en frygt for Republikkens undergang, der hele tiden må være på udkig efter fjender, der vil skade eller kuppe statsapparatet; og endelig betydningen af landets puritanske fortid, hvor de tidligste engelske indvandrere medbragte religiøse forestillinger og årsagsforklaringer om overnaturlige kræfter, især Djævelen, anvendte agenter på jord, først hekse, siden jøder, i storstilede forsøg på at ødelægge Guds verdensorden (Butter, 2014: 35-6).

I såvel det 19. århundrede som det 20. århundrede var amerikanernes forhold til staten helt centralt for udviklingen af konspirationsteorier. Staten skulle have begrænset magt overfor borgerne, men idet den var ung og skrøbelig skulle den samtidig garderes mod fremmede, infiltrerende kræfter, såsom

medlemmer af hemmelige selskaber, især Illuminati og Frimurerne, og nyankomne religioner, f.eks. katolicisme og mormonisme, der kunne skabe splid og måske tiltrække følgere på den religiøse markedsplads (Knight, 2002: 4). I takt med at staten voksede i det 20. århundrede, voksede også frygten for både dens undergang og dens potentiale for overgreb mod borgernes frihed. På grund af frygten for kommunistisk infiltration, igangsatte myndighederne allerede i 1930'erne store overvågningsprogrammer mod egne borgere, ligesom blandt andre Joseph McCarthy, Republikansk senator fra Wisconsin, og John Birch Society, en yderliggående højrefløjsgruppe, i 1950'erne og 1960'erne hævdede, at kommunistiske agenter havde infiltreret den offentlige sektor (Olmsted, 2009).

Mordet på John F. Kennedy i november 1963 er en milepæl i historien om konspirationsteorier. Stod den tidligere marinesoldat Lee Harvey Oswald virkelig bag, eller var forbrydelsen resultatet af en sammensværgelse, der inkluderede CIA, militæret og Lyndon B. Johnson, der overtog præsidentembedet efter Kennedy. Den officielle Warren-kommissionsrapport pegede på Oswald (hvilket den videnskabelige konsensus også gør), men store dele af befolkningen vendte sig i stigende grad mod konspirationsteorier. Det såkaldte vægtskålsargument (illustreret ved en analog køkkenvægt, hvor der skabes balance ved, at indholdet har samme vægt i begge skåle) er i overført forstand brugt til at forklare, hvorfor Oswald i den populære forståelse ikke rimeligvis kunne antages at være Kennedys banemand. Denne "ubetydelige" figur var simpelthen ikke tung nok til at fælde en populær, ungdommelig præsident, der havde opnået stærke politiske resultater – særligt på den internationale scene med Cuba-krisen, en atomaftale med Sovjetunionen og planer om tilbagetrækning fra Vietnam (Manchester, 1992). For at skabe balance måtte der en konspiration til (Olmsted, 2009: 111-38; Knight, 2000). Den upopulære Vietnamkrig bidrog sammen med tidens ungdomsoprør og borgerrettighedsbevægelser til forestillingen om, at regeringen skjulte sandheden om Kennedy-mordet og ikke ville alle borgere det bedste.

Fra midten af 1970'erne væltede det ud med afsløringer om skiftende regerings ulovligheder og massive overvågningsprogrammer affødt af parlamentariske undersøgelser af præsident Richard Nixons rolle i Watergate-sagen, der gjorde at han måtte gå af i august 1974 pga. en sammensværgelse om politisk sabotage, bestikkelse og ulovlig overvågning (Olmsted, 2009: 149-52). Undersøgelser afslørede, at Nixons handlinger ikke var enestående, da statsmagten i årtier havde gjort sig skyldig i hemmelige kupforsøg mod udenlandske statsledere, massive overvågningsoperationer, og endda makabre forsøg på at perfektionere "hjernevask" ved hjælp af heftige doser LSD (ibid. 161-75). Populærkulturen bidrog til den videre digtning af vilde teorier i de såkaldt paranoide thrillere som f.eks. *The Parallax View* (1974) og *Three Days of the Condor* (1975). Fra officiel side blev systematisk raddenskab i statsapparatet afvist som farlige konspirationsteorier, men dele af befolkningen frygtede, at staten var gået for langt og at der var opstået en "Deep State" (Dyb Stat, dog endnu ikke med det navn), altså en slags stat i staten, der i al hemmelighed

modarbejdede befolkningens interesser for egen vindings skyld. Disse anti-elite konspirationsteorier var også til stede i Europa i 1970'erne, dog især på yderfløjene, for eksempel i den venstreekstremistiske terrorisme i Tyskland og Italien (Girard, 2020: 575-6).

Højrefløjsekstremistiske og antisemitiske konspirationsteorier fandtes i Europa og USA både før og efter Anden Verdenskrig. Forestillingen om et jødisk verdenskomplot var relativt udbredt især i det 19. og starten af det 20. århundrede og fik konkret udtryk med det forfalskede smædeskrift "Zions Vises Protokoller", der angiveligt skulle være referat af en hemmelig jødisk verdenskongres og bevise en zionistisk sammensværgelse verdensherredømme. Oprindeligt blev det produceret af Zarens hemmelige politi i Rusland omkring år 1900 og rejste hurtigt over Atlanten, hvor bilfabrikanten Henry Ford publicerede det i sin avis "The Dearborn Independent". Til trods for gentagne tilbagevisninger bruges protokollerne fortsat i antisemitiske konspirationsteorier (Olmsted, 2009).

Den britiske forfatter og fascist Nesta Webster forbandt i starten af det 20. århundrede antisemitisme med Illuminati-konspirationsteorier og argumenterede dermed for en lang historisk forbindelse til okkulte bevægelser i antikken. Alt sammen med jøder som de ultimative bagmænd (Webster, 1924). På den måde var hendes arbejde det væsentligste ophav til konspirationsteorien New World Order (NWO/Den Nye Verdensorden – dog endnu ikke under det navn), der netop forestillede sig, at en global elite konspirerede om hegemoni, der havde været planlagt i flere århundreder. Disse idéer bevægede sig også hurtigt over Atlanten, hvor især John Birch Society adopterede dem, idet de dels komplementerede organisationens anti-kommunisme og senere blev brugt som grundlag for at udvikle forestillingen om "The Insiders", en hemmelig, global elite, der søgte ultimativ kontrol (Welch, 1966). Det var John Birch talsmanden, Gary Allen, der i sin indflydelsesrige bog *None Dare Call It Conspiracy* (1971) navngav teorien "New World Order".

Afslutningen på den Kolde Krig i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne gjorde NWO til den dominerende superkonspirationsteori i USA. Fraværet af den bipolære Øst-Vest konflikt henledte opmærksomheden på statsmagtens påståede tyranniske adfærd i forhold til våbentilladelser og religionsfrihed. Separatistbevægelser og statslige politienheder kom i åben kamp ved Ruby Ridge, Idaho (1992) og Waco, Texas (1993) med dødelige udfald. Samtidig kritiseredes også den verdensomspændende globaliseringsbølge, dels for sin neoliberale økonomi, dels for den gradvise overdragelse af national suverænitæt til internationale institutioner. Det nye medielandskab bidrog til denne forståelse. Internettets udbredelse i 1990'erne favoriserede ekstreme synspunkter på højrefløjen, som også kunne bringes i konservativ taleradio og delvist også på det nye Fox News (Olmsted, 2009). NWO havde også religiøse undertoner, da sammensværgelsen i sidste ende var djævelsk og enkelte varianter inddrog også rumvæsner, hvis udbredelse den indflydelsesrige TV-serie *X-Files* bidrog til at popularisere (Barkun, 2013).

9/11 og Krigen mod Terror

11. september 2001 blev USA ramt af et terrorangreb. Fire kaprede fly blev anvendt i angrebet. To af dem styrtede ind i World Trade Center Tårn 1 (WTC1) og 2 (WTC2). Det tredje fly ramte forsvarsministeriets hovedsæde, Pentagon, i udkanten af Washington, D.C, og et fjerde, formentlig med kurs mod regeringsbygninger i Washington, D.C, styrtede ned udenfor Shanksville, Pennsylvania, bragt ned af passagererne. 19 mænd fra organisationen Al-Qaeda deltog i angrebet, der var planlagt og finansieret af Osama bin Laden. Terrorangrebet skabte panik i befolkningen. Ikke siden Pearl Harbor i 1941 blev bombet af japanerne, var USA blevet angrebet på egen jord. Dette er den officielle forklaring, der hurtigt blev suppleret med forestillingen om, at Saddam Hussein i Irak var medskyldig og for øvrigt besad masseødelæggelsesvåben. Konsekvensen var krige i Afghanistan og Irak, der udgjorde grundstenen i Krigen mod Terror, samt markante indskrænkninger af hjemlige frihedsrettigheder for amerikanske borgere efter vedtagelsen af den såkaldte USA PATRIOT Act.

Behovet for alternative forklaringer pressede sig dog hurtigt på. For hvordan kunne det forklares, at især Tvillingetårnene (WTC1 og 2) styrtede sammen på grund af fly, der ramte højt oppe på 500 meter høje skyskrabere? Hvorfor var flyvevåbnet ikke udkommanderet, da flyene blev kapret? Hvad med det mystiske tårn nummer syv (WTC7), der også styrtede sammen, men ikke var blevet ramt af et fly? Og hvorfor skulle krige i Afghanistan og Irak igangsættes mod gerningsmænd, hvis skyld endnu ikke var fastlagt? Den amerikanske konspirationsekultur med (delvist) berettigede forventninger om konspiratorisk adfærd fra regeringens side bidrog sammen med disse observationer til et væld af konspirationsteorier.

To typer forklaringer konkurrerede i begyndelsen, nemlig *LIHOP* (Let It Happen On Purpose) og *MIHOP* (Made It Happen On Purpose) (Olmsted, 2009: 221-2). I den første forestillede man sig, at Al-Qaeda nok havde udført angrebet, men at Bush-regeringen var vidende om angrebet og lod det ske, fordi det kunne bruges som påskud for at igangsætte Krigen mod Terror. Japanernes angreb på Pearl Harbor i 1941 blev brugt som historisk analogi, da konspirationsteorien her var, at den amerikanske regering ikke bare vidste, at angrebet ville komme og hvor, men tillige sendte store dele af den amerikanske flåde til slagtebænken fordi præsident Franklin D. Roosevelt gerne ville ind i Anden Verdenskrig. (ibid.: 45-6). Pearl Harbor er også vigtig fordi den neokonservative gruppe PNAC (Project for a New American Century) i 1990'erne aktivt promoverede amerikansk invasion og regime-skifte i Mellemøsten og mente, at der var behov for et nyt Pearl Harbor for at overbevise den amerikanske befolkning om at gå i krig.

Behovet for en mere klart defineret skurk voksede, i takt med at invasionen af Irak blev en realitet og de officielle forklaringer blev afsløret som en løgn. Irak var hverken medskyldig i 11. september-angrebene (Saddam Husseins styre var nationalistisk og havde ikke noget samarbejde med Al Qaeda, der kæm-

pede for et islamisk kalifat), og landet besad ikke masseødelæggelsesvåben. Disse ”officielle” konspirationsteorier bidrog derfor til at skabe MIHOP-konspirationsteorier, hvor 11. september-angrebene var planlagt og udført af Bush-regeringen med præsidenten i spidsen (ibid.: 209-29).

Der er klare paralleller til konspirationsteorien om Kennedy-mordet. Begge er begivenhedskonspirationsteorier, og begge er genstand for det såkaldte vægt-skålsargument, hvor de udpegede gerningsmænd (Lee Harvey Oswald og Al-Qaeda) ikke oplevedes som vægtige nok til at balancere gerningens tyngde. Herudover sås begge begivenheder i et internationalt lys, idet Kennedy-mordet blev betragtet som den udslagsgivende faktor i forhold til forværringen af Vietnam-krigen og 11. september blev læst i forbindelse med Krigen mod Terror.

Derfor var det hensigtsmæssigt at skrive Al-Qaeda ud af historien. WTC-komplekset måtte være styrtet sammen af andre årsager end kaprerede fly. Fysikprofessor Steven E. Jones (2006) og teologiprofessor David Ray Griffin (2004) promoverede teorien om, at tårnene måtte være styrtet sammen som en konsekvens af ”kontrolleret nedrivning” med sprængstof placeret inde i tårnene. I 2006 rejste denne idé over Atlanten, da en videoptagelse af en Jones-forelæsning om denne tolkning blev sendt til Niels Harrit i Danmark via hans kone, Pernille Grumme, der var aktiv i foreningen Kunstnere for Fred (Gage, 2022). Harrit var lektor i kemi på Københavns Universitet (siden pensioneret) og blev stærkt optaget af hændelserne og skrev i marts 2007 kronikken ”Det syvende tårn” i *Information* om WTC7. Den officielle forklaring var kontorbrande antændt af de faldende stumper af det nordlige tårn (WTC1), men denne forklaring købte Harrit ikke. Hans skepsis mundede ud i tre budskaber, der på det nærmeste blev programmatisk for konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede: den officielle forklaring fra myndighederne rummer sjældent hele sandheden, og det er sandsynligt, at de skjuler fakta og lyver for befolkningen; mainstream-medierne fortæller heller ikke sandheden, så borgerne er nødt til at søge indsigt på egen hånd; skeptiske borgere bliver latterliggjort som ”konspirationsteoretikere” (Harrit, 2007).

Harrit blev den fremmeste danske fortæller for konspirationsteorien om, at WTC-tårnene var blevet bragt ned som følge af kontrolleret nedrivning ved eksplosivt materiale og de facto leder af en lille, men aktiv 9/11-bevægelse i Danmark. Han markerede sig internationalt, da han sammen med blandt andre Steven Jones i 2009 udgav en artikel baseret på fundet af små mistænkelige partikler i støvet fra området omkring WTC, som de argumenterede for indeholdt aktiv nanotermit, der kunne være brugt ved nedrivningen (Harrit et al., 2009). Artiklen blev bragt i *The Open Chemical Physics Journal*, hvis chefredaktør, den franske professor i nanovidenskab, Marie-Paule Piléni, efterfølgende gik af i protest - men først da mediet videnskab.dk samme år gjorde hende opmærksom på, at artiklen var blevet publiceret (Astapova et al., 2021: 27). Hun hævdede, at artiklen var blevet bragt uden hendes vidende og ville ikke associeres med dets indhold. Til trods for denne kontrovers fortsatte ud-

bredelsen af fortællingen om den kontrollerede nedrivning. Både nationalt og internationalt har Harrit været særdeles aktiv gennem hundredvis af foredrag (Harrit, 2013; Harrit, 2017) og en stor mængde af debatindlæg og medieoptrædener – særligt i alternative medier, hvilket har styrket fortællingen fra hans 2007-kronik, om at mainstream-medierne er medskyldige i komplottet og derfor ikke vil lade ham og ligesindede komme til orde (Astapova et al., 2021: 28).

Konspirationsteorier om 9/11 var de første amerikaniserede konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede. På de nye fildelingstjenester Google Video og YouTube kunne danskerne frit se og dele videoer om 9/11, særligt dokumentarfilmen *Loose Change*, der i forskellige udgaver fra 2005 gav en samlet konspirationfortælling om begivenhederne. Delingen af disse videoer og fremkomsten af sociale medier, såsom Facebook (fra 2004) og Twitter (fra 2006, senere X) skabte et internationalt fællesskab for konspirationsteorier om 11. september, den såkaldte 9/11 Truth Movement, der også bestod af en række organisationer dannet i USA, men med medlemmer og afdelinger i mange lande, herunder Danmark.

Konspirationsteorier om 9/11 var de første amerikaniserede konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede

Modstand mod Krigen mod Terror var en væsentlig motivation, som en række kunstnere og mediefolk formulerede det i en video til støtte for en ny, uafhængig undersøgelse af, hvad der skete d. 11. september 2001. ”Det som interesserer mig”, sagde skuespiller Jesper Klein, ”er hvorfor i alverden Danmark deltager i angrebskrige ... og en af forklaringerne må så findes der [i 9/11]” (9/11 Truth Denmark, 2010). Som Harrit formulerede det i dokumentarfilmen ”Den Sunde Skepsis” i 2011: ”Det handler om vores civilisation ... fordi hvis den forbrydelse her ikke kommer til sin afklaring, så kan man heller ikke stoppe de processer, som den har startet. Hvis du kæmper, så risikerer du at tabe, men hvis du ikke kæmper, så har du allerede tabt” (Holm, 2011).

Kapitalismekritik efter finanskrisen

I sommeren 2014 blev det årlige Bilderberg-møde afholdt i København med protestaktioner og taler af blandt andre Niels Harrit. Bilderberg-gruppen var en privat samarbejdsorganisation oprettet på europæisk initiativ i 1954 som en måde at knytte USA tættere til Europa og dermed modstå truslen fra Sovjetunionen (Biskupski, 2017: 272-73). Organisationen afholdt årlige topmøder skiftevis i Nordamerika og Europa og var hovedsageligt privat finansieret. Dagsorden, deltagerliste og selve mødernes eksistens var i mange år hemmelig, hvilket naturligvis har bidraget til mistænksomheden overfor organisationen og den magt, den udøver (Grotle Rasmussen, 2022).

I sin tale sammenkædede Harrit Bilderberg-gruppen, mainstream-medierne, 11. september-angrebene og kapitalismekritik. ”Magt er baseret på frygt”, ind-

ledte han, ”... og alle krige er baseret på bedrag. I vores samfund bliver krigspropagandaen kanaliseret gennem mainstream-pressen, og medierne har bragt en endeløs række af løgne for at narre soldaterne til at slås og narre borgerne til at betale” (Harrit, 2014 *min oversættelse*). Harrit vurderede, at verden stod overfor en økonomisk og politisk sammensmeltning, der blev planlagt af deltagerne i Bilderberg-mødet og hemmeligholdt af medierne. Hvis verden skulle undgå et ”corporate tyranny” (storkapitalens tyranni), måtte borgerne vågne op, kræve ægte demokrati og gøre modstand (ibid.).

Harrits tale fulgte kritikken fremlagt i hans kronik i *Information* syv år tidligere. Men i sin sammenkædning af Krigen mod Terror (og 11. september-angrebene) og den globale elites skjulte økonomiske og politiske magt udvidede han sin konspirationfortælling til den mere omfattende New World Order-konspirationsteori (NWO).

NWO var en central del af amerikansk konspirationkultur, der ofte fortalte historier om grådige finansmænd, korrupte politikere og mystiske mørkemænd, der var højaktuel efter finanskrisen i 2008-2009. For hvem stod i virkeligheden bag krisen, der havde ført til at formuer var forsvundet og mange måtte gå fra hus og hjem? Bankerne havde trods alt fået statslige hjælpepakker, både i Danmark og USA, hvilket pegede på en sammensværgelse mellem den politiske og økonomiske elite. Denne fremstilling kunne blandt andet ses i den amerikanske højrefløjskonspirationsteoretiker Alex Jones’ dokumentar *Endgame: Blueprint for Global Enslavement* (2007). Her beskriver Jones, hvordan banker, herunder den tysk-jødiske Rothschild-familie, siden Napoleonskrigen i begyndelsen af det 19. århundrede har forsøgt at styre verden og har finansieret krige og elendighed.

Gennem kontrol med centralbanker, som for eksempel det amerikanske Federal Reserve-system (oprettet i 1913), søgte finansyrsterne kontrol med pengepolitikken og dermed sikringen af, at rigdommen tilflød eliten og masserne blev kontrolleret. Ved at finansiere den, ifølge filmen, ”unødige” Første Verdenskrig, berigede eliten både sig selv og forberedte europæere og amerikanere til at acceptere en verdensregering. Organisationer som Bilderberg-gruppen og tænketanke som Council on Foreign Relations (i USA) skulle styre processen henimod dannelsen af en egentlig planetarisk regering, der skulle udgøres af FN og regionale unioner, herunder EU. En central begivenhed i Jones’ fortælling var mordet på John F. Kennedy i 1963. JFK bliver tillagt rollen som modstandsmand – både mod det hemmelige regime af finansfolk, der ifølge filmen planlægger en overtagelse af det økonomiske system, og mod den bredere NWO om verdensherredømme. Med JFK af vejen kunne eliten således frit fortsætte sine nedrige planer.

I 2017 udkom første nummer af magasinet *KONSPIRATION*, den første dansksprogede udgivelse om konspirationsteorier i bredt oplag tilgængelig i kiosker og tankstationer. Chefredaktør Josef Hanji, en fremtrædende 9/11 Truth-aktivist, bedyrede, at grundlaget for bladet var kritisk tænkning samt en mod-

pol til mainstream-medierne (KONSPIRATION #1; Hanji, 2021). Magasinet nåede at udkomme i fire numre mellem 2017 og 2018 før det – formentlig på grund af vigende salgstal – overgik til udelukkende at fungere som Facebook-gruppen ”Konspiration DK” med ca. 6.500 følgere p.t. Hvert nummer af KONSPIRATION indeholdt omkring 100 sider spækket med konspiratoriske artikler. 9/11 var et fast tilbagevendende tema med artikler af blandt andre Niels Harrit, samt oversatte indlæg af amerikanske og canadiske skribenter med tilknytning til 9/11 Truth-bevægelsen. Det andet hovedtema var kapitalismekritik og NWO, der i høj grad fulgte Alex Jones’ udlægning fra *Endgame*. Den amerikanske konspirationsfortælling udgjorde således bagtæppet og strukturen, som danske fortællinger blev relateret til. KONSPIRATION #2 fra april-juni 2017 fokuserede på penge som ”verdens største fupnummer” og havde artikler om Rothschild-familien som baggrund for magasinets historier om danske bankers korrupsion og pengeskabelse på bekostning af den almene borger.

I samme periode som magasinet KONSPIRATION blev lanceret fik Danmark en ny politisk organisation ved navn Jordan Frihed Kundskab 21 (JFK21) grundlagt af den tidligere investeringsbankier Mads Palsvig, hvis karriere rummede ansættelser i internationale investeringsbanker som amerikanske Morgan Stanley med arbejdssteder i Hong Kong og London. Palsvig blev fyret i 2012 og efter eget udsagn *blacklistet* fra lignende job på grund af de forkerte spørgsmål til de forkerte mennesker om, hvordan finansverdenen og institutioner som International Monetary Fund (IMF), Verdensbanken og centralbankerne var medsamsvorne i et komplot, der promoverede rigdom til rige familier på bekostning af fattige lande (Hanji, 2016).

Palsvigs præsentation af finanssammensværgelsen peger på en systemisk konspirationsteori. Men JFK21 rykkede hurtigt fra systemisk til superkonspirationsteori, da andre komplotter blev føjet til, herunder at ”globalister” styrer verden. Her hentydede han til Rotschild- og Rockefeller-familien, den ungarske finansmand George Soros, loge-brødre (med mange medlemmer i det danske Folketing), der alle var satanister (Mencke, 2018), helt på linje med den amerikanske udlægning af NWO. Den amerikanske inspiration var også at finde i organisationens navn, JFK21, for selvom forkortelsen var dansk, henviste den alligevel til John F. Kennedy – der af konspirationsteoretikere i både USA og Danmark betragtes som den sidste ordentlige amerikanske præsident (se f.eks. Harrit, 2014). Nummeret ”21” henviser til Agenda 21, FN’s bæredygtighedsmål fra 1992, der senere blev til Agenda 2030 og FN’s 17 Verdensmål. For JFK21 handler disse mål ikke om at redde verden men om at kontrollere den (jfk21.dk). Her er Palsvigs udlægning identisk med Alex Jones’ i *Endgame*.

COVID-19 og Onkel Reje

COVID-19 ramte Danmark for alvor i foråret 2020. Store dele af den offentlige og private sektor blev lukket ned, borgerne blev mødt med stigende restriktioner i forhold til mobilitet og færden i det offentlige rum og vaccinati-

oner og coronapas blev en del af hverdagen. Alle disse tiltag medførte ubehag og utryghed. Internationalt sås sammenlignelige tilstande. Men puslespillet var alligevel kompliceret. Antallet af ubekendte faktorer var højt, idet ingen var helt sikre på, hvor farlig sygdommen var, hvor den kom fra, og hvorvidt vaccinerne – der blev udviklet med ny teknologi – var sikre, og hvilke konsekvenser den medførte (Dyrendal, 2023). Sideløbende udspillede der sig en stor international debat om fremtiden: hvordan skulle verden se ud efter pandemien, både i forhold til sygdomsbekæmpelse, klimakampen og økonomisk retfærdighed?

Denne usikkerhed, vrede og afmagt om nutid og fremtid bidrog til et stigende antal konspirationsteorier, der søgte at bringe orden kaotiske, komplekse spørgsmål. Såvel dedikerede grupper, samlet under betegnelsen Frihedsbevægelsen, som den bredere befolkning var optaget af disse spørgsmål. En undersøgelse foretaget for Zetland af analysebureauet Norstat i september 2021 viste, at 17 pct. af de adspurgte mente, at COVID-19 var mindre farlig, end man fik at vide (10 pct. svarede ved ikke). 12 pct. svarede, at vaccineres skadelige effekter blev skjult for offentligheden (10 pct. svarede ved ikke). 11 pct. var overbevist om, at der findes en hemmelig magtelite, der arbejder på at indføre en ny verdensorden (13 pct. svarede ved ikke) (Türker, 2021). Deltagernes positive svar i meningsmålingen var enten i kategorien ”sandt” eller ”sandsynligvis sandt”, hvor den sidste kategori ved alle tre spørgsmål var den største. Selvom det er værd at bemærke, at den overvejende del af befolkningen støttede regeringens COVID-19 tiltag og ikke så pandemien som en del af en global magtelites planer for verdensherredømme, er det alligevel påfaldende, at en relativt stor del af de adspurgte enten opfattede udsagnene som sande/sandsynligvis sande eller ikke var overbeviste om, hvorvidt de var sande eller falske.

COVID-19 konspirationsteoriene kom til Danmark på omtrent på sammen tidspunkt som pandemien i foråret 2020 og koncentrerede sig indledningsvist om lokale forhold, især Epidemiloven fra marts 2020 (revideret i 2021), der tildelte Folketinget og myndighederne vidtrækkende beføjelser i forhold til borgerne, krav om mundbind i det offentlige rum og nedslagting af mink i efteråret 2020, indførelse af vaccinationsprogrammet fra december 2021, samt brug af coronapas-appen fra foråret 2021. Tiltagene gav anledning til protester, mistænksomhed og konspirationsteorier, især manifesteret hos grupper tilknyttet den såkaldte Frihedsbevægelse, hvor Mads Palsvigs JFK21, Frihedslisten/Forfatningspartiet (med skikkelser som Flemming Blicher og Per Brændgaard), Frihedsbevægelsens Fællesråd (repræsenteret ved Malue Montclairre) og Men in Black udgjorde grundstammen.

Fællestemaerne var frihed fra (statslig) tvang og frygt for erodering af demokratisk indflydelse på egen hverdag og kropslig autonomi. Modstandens væsen var fra starten hybrid og foregik således både på sociale medier og i stort anlagte demonstrationer, herunder de såkaldte ”klinke-klanke”-demonstrationer fra efteråret 2020 og de mere omfattende varianter i starten af 2021, der

inkluderede Men in Black (Dyrendal, 2023). Samtidig deltog danske konspirationsteoretikere også i internationale demonstrationer i for eksempel Berlin og London i sommeren 2021 arrangeret af World Freedom Alliance. Navnet til trods var World Freedom Alliance primært et nordeuropæisk netværk med væsentligt bidrag fra Mads Palsvig fra JFK21, der var medlem af netværkets bestyrelse (jfk21.dk).

Men fra at have været en mere eller mindre koordineret bevægelse forsvandt Frihedsbevægelsens fælles fodslag i løbet af pandemien. Personlige skændelser, konkurrence mellem grupperingerne og gensidige beskyldninger om at fungere som ”kontrolleret opposition” (dvs. sat ind af myndighederne for at skabe splid nedkæmpede Frihedsbevægelsen (Blicher, 2023). Politikken og konspirationsteoriene var de dog relativt enige om, herunder særligt en bestemt international konspirationsteori, der så ud til at kunne forklare såvel enkeltstående begivenheder som den større udvikling, nemlig Great Reset-teorien (Den Store Nulstilling), centreret omkring tænketanken World Economic Forum (WEF) stiftet i 1971 af tyske Klaus Schwab, der organiserer et årligt topmøde i Davos i Schweiz.

I sommeren 2020 præsenterede WEF en fremtidsvision under navnet The Great Reset, hvis hovedpunkter baserede sig på nødvendigheden af at gentænke fremtidens økonomiske og politiske system, hvis klimakrisen skulle løses, fremtidige sundhedspandemier skulle håndteres og den voksende økonomiske ulighed skulle afbødes (WEF 2020). Omfattende ændringer skulle til på alle tre områder og COVID-19 pandemiens opbrud med normale forhold kunne ifølge WEF fungere som katalysator for forandring. Måske fremtidens globale borger skulle deltage i en cirkulær økonomi, der fokuserede på at leje i stedet for at eje? Måske privatbilismen kunne erstattes af et offentligt transportnet? Måske overstatslige institutioner skulle have flere beføjelser til at tackle globale udfordringer som klima og sundhed.

Her blev Great Reset-visionen til Great Reset-konspirationsteorien. Som konspirationsteori var den en opdatering af NWO-teorien, og de to blev ofte brugt synonymt. WEF var, som den nye superskurk, en opdateret og mere synlig og tilgængelig udgave af Bilderberg-gruppen. Organisationens leder, Klaus Schwab, kunne gøres til genstand for vrede og indtage rollen som en af sammensværgelsens hovedarkitekter, hvis mål det var at gøre verdens befolkning til slaver. En samlende konspirationsfortælling blev igen produceret af Alex Jones, der i 2022 udgav bogen *The Great Reset and the War for the World*, på baggrund af snesevis af udsendelser om emnet i sit tre timer-lange radioshow (infowars.com).

Historien begyndte at tage form. COVID-19 var et såkaldt ”falsk flag” på linje med 9/11, altså en begivenhed iværksat af myndighederne for at kunne gennemføre The Great Reset. Men hvor havde myndighederne fået idéen fra og hvem bestemte over dem? Starttidspunktet blev dateret til et specifikt arrangement, der fandt sted i oktober 2019 i Washington, D.C., hvor WEF sammen

med Bill & Melinda Gates Foundation og Johns Hopkins Universitetet afholdt en global pandemiøvelse, hvor de simulerede et svineinfluenza-udbrud, der slog 65 millioner mennesker ihjel. Idet denne øvelse, der på bedste kryptiske manér blev kaldt Event 201, kom FØR de kinesiske myndigheders udmelding om virusudbruddet i Wuhan, forestillede man sig fra konspirationsteoretiske kredse, at COVID-19 var planlagt og at WEF og Bill Gates var hovedkræfterne bag den planlagte pandemi, eller ”plandemi”. Nedlukningerne var en del af planen for at kontrollere befolkningen, og det samme var de efterfølgende vacciner, som indeholdt skadelige stoffer og indtjente milliarder af dollars til bagmændene, især Bill Gates, som ifølge fortællingen ejede en stor del af vaccine-producenten Moderna (Jones, 2022).

Den direkte danske forbindelse kom via sundhedsminister Magnus Heunicke, der befandt sig i Washington, D.C. i oktober 2019, hvor han bl.a. havde møder med repræsentanter for Gates-fonden. Konspirationsteorien var nu, at Heunicke havde modtaget ordrer fra disse private organisationer om, hvordan den danske nedlukning skulle finde sted. Heunicke nægtede at have modtaget ordrer, endstige at have deltaget i Event 201, men hans tilstedeværelse i Washington og den efterfølgende danske nedlukning i marts 2020 passede fortrinligt ind i konspirationsteoretikernes fortælling om WEF’s og Bill Gates’ magt over demokratisk valgte politikere (Blicher, 2023). Den danske offentlighedslovs hemmeligholdelse af ministerkalendere og manglende mulighed for at søge aktindsigt, vanskeliggjorde endvidere indblik i ministrenes politiske virke, hvilket gjorde mistanken større.

I sin søgen efter forståelsen af den globale elites karakter tilføjede dele af Frihedsbevægelsen endnu et led til superkonspiratoriske forklaringsmodel: der måtte være sataniske, mørke kræfter på spil, der trak i trådene bag kulissen (Mencke, 2018). Great Reset og NWO-teorierne bidrog med en generel historisk ramme, men især den nyligt ankomne QAnon-fortælling fra USA leverede konkret, brugbart indhold, der kunne tilpasses en dansk virkelighed. At QAnon skulle eksporteres fra USA virkede ellers usandsynligt, idet den handlede om specifikke amerikanske forhold og var designet til at støtte præsident Donald Trump (2017-2021). Den fremkom i efteråret 2017 med forestillingen om, at en amerikansk Deep State aktivt modarbejdede præsidenten, men udviklede snart religiøse (at det i virkeligheden var sataniske kræfter) og seksuelt-kriminelle komponenter (at disse kræfter også var pædofile). Sidstnævnte havde dels rod i middelalderlig antisemitisme og i Pizzagate-teorien, der forestillede sig, at en pædofil sex-ring holdt til på et specifikt pizzeria i udkanten af Washington, D.C. (Beverley, 2020). Men takket være sociale medier blev QAnon eksporteret globalt under pandemien og adapteret til nationale forhold, herunder også i Danmark. QAnon’s fokus på børnenes vilkår og det spirituelle tiltrak mange kvinder til teorien i USA (Bloom og Moskalenko, 2021) og selv efter det var tydeligt, at Donald Trump ikke skulle fortsætte som præsident (som den mystiske insider Q ellers havde lovet), vedblev temaerne med at finde genklang.

Forsvaret for børnenes ve og vel blev derfor også et af de bærende temaer i den første store danske konspirationsteori efter pandemien, nemlig den kritiske kampagne mod DR-figuren Onkel Reje, hvis grænsesøgende optræden blev udsat for stærk online-kritik for satanisme og grooming af børn. Adskillige personer med tilknytning til organisationen Frihedslisten, herunder Per Brændgaard og Connie Ringgaard, politianmeldte DR for blufærdighedskrænkelser (Ringgaard) og opfordring til ”massemedieret grooming af børn til pædofile overgreb via DR’s børneprogrammer John Dillermand og Onkel Reje” (Brændgaard, 2023). I maj 2023 blev manden bag DR’s Onkel Reje, Mads Geertsen, sygemeldt.

Forsvaret for børnenes ve og vel blev derfor også et af de bærende temaer i den første store danske konspirationsteori efter pandemien, nemlig den kritiske kampagne mod DR-figuren Onkel Reje, hvis grænsesøgende optræden blev udsat for stærk online-kritik for satanisme og grooming af børn

Ringgaard så en sammenhæng mellem Onkel Reje og bredere samfundsmæssige diskussioner: ”(...) Jeg mener, at der er nogle stærke, internationale kræfter på spil, der også har en interesse i #MeToo-bevægelsen, klimahysteriet, den øgede digitalisering og overvågning samt wokeismen, som Onkel Reje er et udtryk for” (Herskind, 2023). Sagen lagde sig i slipstrømmen af en anden debat om kritik af ”woke” i Danmark, idet der i marts 2023 var mindre protestdemonstrationer arrangeret af Frihedsliste-medlemmet Livah Sunshine foran Frederiksberg Bibliotek i forbindelse med drag show-oplæsning for børn, som hun mente var seksualiseret (Engelschmidt, 2023). Som inspiration kan vi endnu engang pege mod USA, hvor drag-oplæsning for børn længe har været en del af den amerikanske kulturkamp, idet Alex Jones indledte denne debat i 2017 (Levine, 2017).

Den kulturkonservative modstand mod ”wokeismens” korrumpierende indflydelse på børnene er en del af de såkaldte ”conspirativity”-konspirationsteorier (sammenrækning af *conspiracy* og *spirituality*), som QAnon også tilhører (Voas og Ward, 2011), ofte med fokus på vage forestillinger om mørke kræfter og ”antagede” konspirationsteorier (se Mikkel Thorups artikel i dette nummer). De kan dog også karakteriseres som en superkonspirationsteori, idet en myriade af kritisable fænomener, som i Ringgaards citat ovenfor, henføres til samme ”stærke, internationale kræfter”. Hvis man søger amerikanske eksempler på superskurken, peger pilen i forhold til klima, digitalisering, overvågning og woke i retning af New World Order, der søger ultimativ magt i et nulsumsspil, hvor den almene borger bliver reduceret til slave (Jones, 2007; Jones 2022).

Konspirationsteorier i Danmark indtil nu og i fremtiden

Konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede er en synlig forklaringsmodel på verdens kaos, der findes både i traditionelle medier og på sociale platforme. Siden 9/11 har den i særlig grad været inspireret af en amerikansk konspirationkultur, der forventer konspiration fra elitære kræfter, fordi disse kræfter har konspireret igennem tiden. Denne kultur er adopteret i Danmark fordi den er genkendelig og rig på eksempler, men også fordi Danmark er forbundet til den internationale samfundsdagsorden via emner som krig, økonomi, sundhed og kultur. Væsentlige beslutninger træffes ofte i et demokratisk vakuum, hvilket føder behovet for konspirationsteoretiske forklaringer, der således har karakter af at være anti-elite, anti-woke og amerikaniserede. Geopolitiske kriser i Ukraine og Mellemøsten, frygten for lukkede, transnationale organisationer og ændringer i det kulturelle landskab vil uden tvivl fortsat bidrage til konspirationsteorier i Danmark.

➤➤ **Konspirationsteorier i Danmark i det 21. århundrede er en synlig forklaringsmodel på verdens kaos, der findes både i traditionelle medier og på sociale platforme. Siden 9/11 har den i særlig grad været inspireret af en amerikansk konspirationkultur**

Referencer

- 9/11 Truth Denmark (2010), "9/11: Fup eller Fakta", www.facebook.com/watch/?v=1056406821070432
- Allen, Gary og Larry Abraham (1971), *None Dare Call It Conspiracy*, Seal Beach: Concord Press.
- Bailyn, Bernard (1967), *The Ideological Origins of the American Revolution*, Cambridge, MA: Belknap.
- Beverley, James (2020), *The QAnon Deception: Everything You Need to Know about the World's Most Dangerous Conspiracy Theory*, Equal Time Books.
- Biskupski, M.B. (2017), *War and Diplomacy in East and West: A Biography of Jozef Retinger*, Abingdon: Routledge.
- Blicher, Flemming (2023), *Illusionen om Danmark*, København: Forlaget Ny Grundlov.
- Bloom, Mia og Sophia Moskalenko (2021), *Pastels and Pedophiles: Inside the Mind of QAnon*. Stanford: Redwood Press/Stanford University Press.
- Brændgaard, Peer (2023), "Anmeldelse af DR for grooming", 17. april, <https://web.archive.org/web/20230503083324/https://perbraendgaard.dk/2023/04/17/anmeldelse-af-dr-for-grooming/>
- Butter, Michael (2014), *Plots, Designs, and Schemes: American Conspiracy Theories from the Puritans to the Present*, Berlin: de Gruyter.
- Butter, Michael & Peter Knight (2019), "The History of Conspiracy Theory Research: A Review and Commentary" i Joseph Uscinski, red., *Conspiracy Theories and the People Who Believe Them* Oxford: Oxford University Press, pp. 33-46.
- Engelschmidt, Morten (2023), "Hun står bag demonstration mod dragshow: Det er ikke noget, vores børn skal se", *Kosmopol*, <https://nyheder.tv2.dk/lokalt/2023-03-16-hun-staar-bag-demonstration-mod-dragshow-det-er-ikke-noget-vores-boern-skal-se>
- Fenster, Mark (2008) *Conspiracy Theories: Secrecy and Power in American Culture*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gage, Richard (2022), "Unleashed: Niels Harrit on the Chemistry of 9/11 and Beyond", *RichardGage911: Unleashed*, <https://open.spotify.com/episode/6TlzffI9rq6CstigercOEc?si=8a7afc31a1c745e2>
- Girard, Pascal (2020), "Conspiracy Theories in Europe during the Twentieth Century", i Michael Butter og Peter Knight, red., *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*, Abingdon: Routledge, pp. 569-81.
- Grotle Rasmussen, Kasper (2022), "Endgame: Alex Jones' Nye Verdensorden som konspirationsteori og alternativ sandhed." *Slagmark*, 86: 15-32
- Hanji, Josef (2016), "Perspektiv – Mads Palsvig, tidligere investment banker", *DK DOX* www.youtube.com/watch?v=1kVMtIPJqWM
- Hanji, Josef (2017-18), *KONSPIRATION #1, 2, 3, 4*, Nexis Media.

- Hanji, Josef (2021), "Skabelsen af en kritisk tæker", podcast 2, 3 og 4. *Spotify* <https://open.spotify.com/episode/5ZD-THRhBPt3LMuSzFIwHj0?si=33f3b5d44c604894>
- Harrit, Niels (2014), "Tale ved Bilderberg 2014 i København", www.youtube.com/watch?v=r5fL-dOzVsA
- Herskind, Ida (2023), "DR-profil er blevet et hadeobjekt i lukkede Facebook-grupper: 'Skadeligt for børn'", *Politiken* <https://politiken.dk/kultur/art9334303/DR-profil-er-blevet-et-hadeobjekt-i-lukkede-Facebook-grupper-%C2%BBSkadeligt-for-b%C3%B8rn%C2%AB>
- Heunicke, Magnus (2021), "L 234 Forslag til lov om ændring af epidemiloven", *Folketinget*, www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/1234/index.htm
- Holm, Sune (2011), *Den Sunde Skepsis*, Bellamondo, www.youtube.com/watch?v=vHFGTdmrBhE
- Hvilsom, Frank og Alexander Sjöberg (2021), "FUCK HØJREFLØJEN, FUCK VENSTREFLØJEN. VI ER FOLKET!!", *Politiken*, 22. januar 2021, <https://politiken.dk/danmark/art8071598/De-er-kl%C3%A6dt-i-sort-og-vil-bek%C3%A6mpe-coronarestriktioner-%C2%BBFuck-systemet-fuck-Mette-fuck-politi-fuck-det-hele-mand%C2%AB>
- Jones, Alex (2007), *Endgame: Blueprint for Global Enslavement*, Disinformation Company, <https://banned.video/watch?id=5ebae309244ac5001d21656a>.
- Jones, Alex (2022), *The Great Reset and the War for the World*, New York: Skyhorse Publishing.
- Knight, Peter (2000), *Conspiracy Culture: From Kennedy to The X-Files*, London: Routledge.
- Knight, Peter (2002), "Introduction: A Nation of Conspiracy Theorists", i Knight, red., *Conspiracy Nation: The Politics of Paranoia in Postwar America*, New York: New York University Press.
- Levine, Jon (2017), Alex Jones Melts Down Over Drag Queens Reading Books to Children, www.yahoo.com/entertainment/alex-jones-melts-down-over-drag-queens-reading-161052420.html
- Manchester, William (1992), www.nytimes.com/1992/02/05/opinion/1-no-evidence-for-a-conspiracy-to-kill-kennedy-809692.html
- Melley, Timothy (2000), *Empire of Conspiracy: The Culture of Paranoia in Postwar America*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Mencke, Mathias Sonne (2018), "Mads Palsvig fra partiet JFK21: 'Hillary Clinton er pædofil og Dan Jørgensen er sadomasochist'", *Information*, www.information.dk/moti/2018/01/mads-palsvig-partiet-jfk21-hillary-clinton-paedofil-dan-joergensen-sadomasochist
- Olmsted, Kathryn S. (2009), *Real Enemies: Conspiracy and American Democracy, World War I to 9/11*, Oxford: Oxford University Press.
- Radnitz, Scott (2022), "Why Democracies Fuel Conspiracy Theories," *Journal of Democracy Studies*, 33(2): 147-61
- Sørensen, Nils Arne (2022), *Amerikanisering*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Türker, Selin (2021), "En ud af ni danskere tror, vi bliver styret af en hemmelig elite. Hvorfor gør de det?" *Zetland*, 9 september, www.zetland.dk/historie/soV7A93G-aegJG0Zj-f301e
- Ward, Charlotte og David Voas (2011), "The Emergence of Spirituality," *Journal of Contemporary Religion*, 26(1): 103-21.
- Webster, Nesta H. (1924), *Secret Societies and Subversive Movements*, London: Boswell Printing & Publishing Co.
- Welch, Robert (1966), *The Truth in Time*, John Birch Society, www.youtube.com/watch?v=4VbQGvsKXHc.
- Wood, Gordon S. (1982), "Conspiracy and the Paranoid Style: Causality and Deceit in the Eighteenth Century," *The William and Mary Quarterly*, 39(3): 402-41.